

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА”

Кафедра політології та правознавства
(назва кафедри)

СИЛАБУС

Аналіз електоральних даних
(назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва напрямку підготовки)

Спеціальність 052 Політологія
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-кваліфікаційний рівень другий (магістерський) рівень

форма навчання денна/заочна

освітня програма Прикладна політологія

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри

Протокол № 1 від 28.08.2020

Завідувач кафедри (підпис)

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

Перезатверджено: протокол № _____ від _____

1. Інформація про викладача

Прізвище ім'я по батькові	Заблоцький Володимир Валентинович
Науковий ступінь	доктор наук з державного управління
Наукове звання	професор
Посада	Директор Інституту публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти, професор кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами
Місце роботи	Директор Інституту публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти, професор кафедри публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”
Адреса кафедри	м. Старобільськ, вул.Гоголя 1
Контакти	050 591 86 41
E-mail	zablotskiivv@gmail.com
Консультації	
Час	відповідно до графіку індивідуальних консультацій
Місце	ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, Інститут публічного управління, адміністрування та післядипломної освіти, кафедра публічної служби та управління навчальними й соціальними закладами, м. Старобільськ, вул.Гоголя 1

2. Інформація для підтримання зв'язку з е-тьютором

Прізвище ім'я по батькові	Капля Ольга Станіславівна
E-mail	Rfgkz@i.ua
Контакти	050 202 03 31

3. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Прикладна політологія
Освітньо-кваліфікаційний рівень	магістр
Загальні характеристики	обов'язкова
Веб-сайт курсу	
ID ОП	17834
Рік вивчення дисципліни	перший
семестр	другий
Загальна кількість кредитів ECTS	3
Загальна кількість годин	90
Лекції / Практичні, семінарські заняття / Лабораторні / Самостійна робота	12/12 - / 66 6/6 - 78
Мова навчання	українська

Форма контролю	підсумкового	залік
-----------------------	---------------------	--------------

4. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Аналіз електоральних даних» є:

- Вивчення основ електоральних даних та основних особливостей регіональних політичних режимів.
- Оволодіння кількісними і якісними методами дослідження структури і динаміки електорального простору і регіональних політичних режимів в Україні і в порівнянні з іншими країнами світу.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- концепції електорального простору і регіонального політичного режиму, методологію регіонального та електорального аналізу;

вміти:

- аналізувати результати виборів в цілому і в регіональному розрізі, з урахуванням часової динаміки за допомогою кількісних і якісних методів, правильно аналізувати розстановку політичних сил в регіоні, визначати причини того чи іншого результату виборів, застосовувати отримані знання в політичній аналітиці, в діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, політичних організацій і бізнес-структур;
- володіти навичками прогнозування результатів виборів з регіональної політичної та соціально-економічної інформацією і статистикою.

Опанувати:

Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні спеціалізовані завдання в предметній сфері політології та застосовувати широкий спектр сучасних теорій і методів політичних досліджень та аналізу політики в експертно-аналітичній, науково-дослідницькій, політико-організаційній, консультаційній та громадській сфері практичної професійної діяльності.

Загальні компетентності: ЗК 1. Розуміння причинно-наслідкових зв'язків й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності. ЗК 2. Аналітичні здібності та дослідницькі навички. ЗК 3. Навички управління інформацією, здатність виявляти актуальні проблеми. ЗК 4. Здатність здійснювати теоретичний аналіз проблеми, здатність пропонувати та обґрунтовувати гіпотези. ЗК 5. Володіння теоретико-методологічними засадами регулювання відносин інтелектуальної власності і процесу трансферу технологій. ЗК 10. Здатність системно оцінювати та прогнозувати світові та національні політичні події та явища, тенденції розвитку політичних інститутів та процесів. ЗК 11. Здатність представляти результати своїх досліджень та аргументовано їх обстоювати. ЗК 12. Володіння основами усної та письмової академічної комунікації іноземною мовою. ЗК 13. Здатність продуктивно, з дотриманням правил мовленнєвого етикету спілкуватися державною мовою під час фахової діяльності. ЗК 14. Здатність до ініціативності, відповідальності та навичок до превентивного і аварійного планування, управління заходами безпеки професійної діяльності, уміння приймати рішення у складних та непередбачуваних ситуаціях, лідерські якості на посаді керівника. Знання міжнародних норм і законодавства України у сфері безпеки життєдіяльності населення, система управління охороною праці та цивільного захисту.

Фахові компетентності: ФК 2. Сучасні уявлення про можливості моделювання основних процесів та явищ у соціальній і політичній системі, здатність до узагальнення про осмислення результатів наукових досліджень, до їх презентації та опублікування у вигляді статей, тез доповідей, до ділових комунікацій у професійній сфері, знання основ ділового спілкування, навички роботи в команді. ФК 3. Здатність

аналізувати конкретні політичні явища, ситуації та процеси із застосуванням доступного аналітико-прогностичного інструментарію. ФК 4. Здатність фахово використовувати у прикладному політичному аналізі знання та уявлення про становлення і розвиток політичної думки й політичних цінностей. ФК 5. Здатність на підставі знань та уявлень з приводу місця людини у політичному процесі аналізувати сучасні тенденції розвитку соціальних і політичних систем. ФК 6. Володіння теоретико-методологічними і філософськими засадами вивчення та аналізу суспільства, політики, влади, лідерства, політичної діяльності і політичної культури, держави і процесів, які у них відбуваються і з ними асоційовані. ФК 7. Здатність до роботи в органах державної влади, місцевого самоврядування, політичних партіях та громадських організаціях. ФК 8. Розуміння природи політичних конфліктів на напрямків політичної співпраці. ФК 9. Здатність управляти структурними підрозділами політичних партій та громадських організацій. ФК 10. Здатність системно оцінювати та прогнозувати світові та національні політичні події та явища, тенденції розвитку політичних інститутів і процесів. ФК 11. Вміння моделювання та прогнозування політичних процесів, створення політичних проектів. ФК 12. Здатність застосовувати в політичній оцінці ситуації знання з приводу світового політичного процесу та міжнародних відносин, а також місця у них України. ФК 13. Здатність та готовність практично використовувати знання з приводу проблем регіонального розвитку та місцевого самоврядування, а також принципів і методики врегулювання політичних конфліктів. ФК 14. Здатність використовувати професійно-профільовані знання в галузі політології у процесі розв'язання професійних задач. ФК 17. Здатність працювати з писемними, візуальними, аудіозаписами та іншими видами джерел та базами даних в рамках політологічного аналізу.

5. **Місце дисципліни** нормативна навчальна дисципліна «Аналіз електоральних даних» є складовою циклу професійної і практичної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» напрямку підготовки.

6. Структура навчальної дисципліни

№	Змістовні модулі та їхня структура	денна форма навчання					заочна форма навчання				
		загальна кількість	лекції	практичні заняття	лабораторні роботи	самостійна робота	загальна кількість	лекції	практичні заняття	лабораторні роботи	самостійна робота
Змістовний модуль I											
1.	Регіональний аналіз: теорія і методи		2			5					6
2.	Регіональні виміри в політиці		2			5		2			6
3.	Електоральний аналіз			2		5			2		6
4.	Кількісні методи в електоральному аналізі		2			5					6
5.	Якісні методи в електоральному аналізі			2		5		2			6
Змістовний модуль II											
6.	Вибори в Україні як предмет електорального аналізу		2			5					6
7.	Парламентські вибори: партія як суб'єкт електорального процесу			2		6					7

8.	Президентські вибори як предмет електорального процесу			2		6					7
9.	Субнаціональні вибори в Україні як предмет електорального аналізу: порівняльний аналіз виборчих систем		2			6			2		7
10.	Регіональні політичні режими			2		6					7
11.	Методологія вивчення регіональних політичних режимів і регіональних еліт			2		6					7
12.	Регіональна діагностика як прикладний напрям в регіональному аналізі		2			6		2			7
	РАЗОМ КІЛЬКІСТЬ ГОДИН	90	12	12		66	90	6	6		78

Теми семінарських / практичних занять

№п/п	Назва теми	години	
		денна	заочна
1.	Регіональний аналіз: теорія і методи		
2.	Регіональні виміри в політиці		
3.	Електоральний аналіз	2	2
4.	Кількісні методи в електоральному аналізі		
5.	Якісні методи в електоральному аналізі	2	
6.	Вибори в Україні як предмет електорального аналізу		
7.	Парламентські вибори: партія як суб'єкт електорального процесу	2	
8.	Президентські вибори як предмет електорального процесу	2	
9.	Субнаціональні вибори в Україні як предмет електорального аналізу: порівняльний аналіз виборчих систем		2
10.	Регіональні політичні режими	2	
11.	Методологія вивчення регіональних політичних режимів і регіональних еліт	2	
12.	Регіональна діагностика як прикладний напрям в регіональному аналізі		2
	Разом	12	6

Самостійна робота

№п/п	Назва теми	години	
		денна	заочна
1.	Регіональний аналіз: теорія і методи	5	6
2.	Регіональні виміри в політиці	5	6
3.	Електоральний аналіз	5	6
4.	Кількісні методи в електоральному аналізі	5	6
5.	Якісні методи в електоральному аналізі	5	6
6.	Вибори в Україні як предмет електорального аналізу	5	6
7.	Парламентські вибори: партія як суб'єкт електорального процесу	6	7
8.	Президентські вибори як предмет електорального процесу	6	7
9.	Субнаціональні вибори в Україні як предмет електорального	6	7

	аналізу: порівняльний аналіз виборчих систем		
10.	Регіональні політичні режими	6	7
11.	Методологія вивчення регіональних політичних режимів і регіональних еліт	6	7
12.	Регіональна діагностика як прикладний напрям в регіональному аналізі	6	7
Разом		66	78

7. Методи навчання

Поєднання традиційних та нетрадиційних методів викладання із використанням інноваційних технологій, таких як: лекція (оглядова, тематична), семінарські заняття (презентація, дискусія, дебати, робота з нормативними джерелами, «мозковий штурм», ділові ігри).

8. Форми і методи контролю

Усне опитування, тестування, виконання завдань для самостійної роботи, індивідуальні навчально-дослідні завдання (реферат, презентація, аналітичний розгляд джерел, тези), виконання контрольно-модульної роботи (тестування).

9. Критерії оцінювання знань студентів (у %)

Поточний і підсумковий контроль знань і умінь магістрантів з дисципліни здійснюється згідно з кредитно-модульною системою організації навчального процесу. Успішність магістрантів із засвоєння дисципліни визначається за 100-бальною шкалою і складається з успішності з навчальної роботи (практичних завдань і завдань для самостійної роботи, індивідуальної роботи, тестування).

Протягом семестру здобувачі вивчають два модулі з дисципліни. Модуль складається з одного змістового модуля, після виконання якого здійснюється поточний контроль у вигляді письмової роботи. Студенти, які не в повному обсязі виконали програму семінарських занять, до поточного модульного контролю не допускаються.

Оцінювання навчальних досягнень та практичних навичок студентів здійснюється за 100-бальною системою. Загальна кількість балів за семестр з навчальної дисципліни складається із середнього арифметичного балу за модулі та балів за поточний контроль.

Студент, який в результаті підсумкового оцінювання за змістовий модуль отримав середнє арифметичне менше 60 балів, зобов'язаний складати залік з дисципліни. У разі, коли відповіді студента під час заліку оцінені менш ніж 60 балів, отримує незадовільну підсумкову оцінку.

Поточне оцінювання здійснюється за трьома складовими: - контроль за виконання модульних завдань; - контроль систематичності та активності роботи студента протягом семестру; - контроль індивідуальної та самостійної роботи. Якщо студент відвідав менше 50 відсотків занять, то систематичність та активність його роботи оцінюється в 0 балів.

Оцінювання активності під час аудиторних занять, індивідуальної та самостійної роботи здійснюється у межах 40 балів: - 20 балів – за активну участь під час аудиторних занять (семінарських, лекційних). 20 балів – відвідано не менше 90% практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре» «відмінно»; 15 балів – відвідано не менше 75% практичних занять та отримано оцінки «добре», «дуже добре», «відмінно»; 10 балів – відвідано не менше 60% практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно»; 5 балів – відвідано не менше 50% практичних занять та отримано оцінки «задовільно», «добре», «дуже добре», «відмінно»; - 20 балів – опрацювання джерела з визначеного переліку наукової літератури (додаткова), або запропонованої самим студентом та погодженої з викладачем. Перевірка знань студента

здійснюється при наявності розширеного конспекту того чи іншого монографічного дослідження.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Діяльність студента:

- слухання лекцій;
- виступ з повідомленням на практичному занятті;
- виголошення доповіді на практичному занятті;
- участь у дискусії на практичному занятті;
- самостійне конспектування першоджерел та їх аналіз;
- написання кейсів;
- за рішенням кафедри участь здобувачів вищої освіти у тренінгах з тематики освітніх компонентів професійної і практичної підготовки зараховуються як додаткові бали до загальної суми успішності здобувача.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83-89	B	добре	
75-82	C		
63-74	D	задовільно	
50-62	E		
21-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Завдання для контрольної - самостійної роботи

Контрольно-самостійна робота виступає як засіб самостійного здобуття і поглиблення знань студента, а також як форма самоконтролю та контролю самостійного навчання студента з боку кафедри.

Виконуючи контрольну-самостійну роботу, магістрант набуває досвіду роботи з науковою літературою, періодичними спеціальними виданнями, законодавчими актами; вчиться аналізувати та узагальнювати, а також чітко висловлювати свої думки з приводу заданої тематики в письмовій формі. Все це є підґрунтям для виконання більш складних форм робіт в майбутньому, таких як магістерська робота.

Завдання для самостійної роботи

1. Умови виникнення теорії державної служби та основні характеристики бюрократії за М. Вебером.
2. Зміст політичних, цивільних та трудових прав державного службовця.
3. Припинення державної служби та його правові засади.
4. Поняття “державної служби” та його законодавче закріплення, межі державної служби.
5. Права державних службовців в сфері суспільної свободи, що реалізуються як індивідуально, так і колективно.
6. Ротація кадрів державної служби та її види: командировання, відкомандировання та прикомандировання.

7. Мета та функції державної служби: правозастосовна, правотворча, правозахисна, регулятивна, організаційна.
8. Загальні вимоги, що висуваються до державних службовців.
9. Службова необхідність як підстава для відкомандирування державного службовця.
10. Державна служба як етична система, носій моралі та загальнолюдських цінностей.
11. Обмеження, пов'язані з перебуванням на державній службі.
12. Порядок та умови прикомандирування для тимчасового заміщення посад державної служби.
13. Види державної служби. Ознаки, відмінності, функціональна специфіка.
14. Заборони, що встановлені для державних службовців.
15. Зміна державно-службових відносин в зв'язку з зміною програми діяльності державного органу.
16. Патронатна служба та її особливості.
17. Державно-політичні та соціально-економічні аспекти боротьби з корупцією.
18. Поняття та зміст реорганізаційних процедур та їх правові наслідки.
19. Служба в органах місцевого самоврядування.
20. Підстави адміністративної відповідальності та порядок застосування адміністративних санкцій.
21. Стажування. Мета, завдання, форми, терміни та зміст стажування державних службовців.
22. Дипломатична служба та її специфіка.
23. Кримінальна відповідальність, відмежування корупційного діяння від посадових злочинів.
24. Кадровий резерв. Мета створення кадрового резерву для державної служби та служби в органах місцевого самоврядування.
25. Конституційні та законодавчі принципи державної служби.
26. Особливості та підстави дисциплінарної відповідальності державних службовців.
27. Випробування на державній службі. Поняття, мета та правові наслідки проходження або не проходження.
28. Мета, функції та повноваження Головного управління державної служби України.
29. Конкурс. Мета, терміни та стадії проведення конкурсу на заміщення вакантних посад державної служби.
30. Система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців.

12. Методичне забезпечення

Конспекти лекцій (паперовий та електронний варіант), завдань до практичних занять, питання до контрольних-модульних робіт, завдань для самостійної роботи, вказівки до написання ІНДЗ.

Студенти мають доступ до електронних варіантів методичних вказівок до практичних занять і електронної бібліотеки.

13. Рекомендована література

Основна навчальна література

1. Дисциплінарна відповідальність державних службовців: практичний посібник для керівників служб управління персоналом: [М. Канавець (кер. авт. колективу), Ю. Лихач, С. Іголкін, І. Рошин Д. Трипольський; за заг. ред. К. Ващенко]. – К.: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2017. – 68 с.
3. Круп'як Л.Б. Організація діяльності державного службовця: навч. посіб. – Тернопіль: Крок. – 2015. – 243с.
4. Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика. навч. посіб. – К.: Атіка, 2003.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. – Режим доступу до кодексу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. – Режим доступу до кодексу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
7. Про очищення влади: Закон України від 21.12.2016 №1798-VIII. – Режим доступу до кодексу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
8. Публічна служба: системна парадигма : кол. моногр. / К.О. Ващенко, С.М. Серьогін, Є.І. Бородін, Н.А. Липовська, Н.Г. Сорокіна [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. – 256 с.

Допоміжна література

9. Василевська Т. Е. Етика державного службовця як засіб запобігання та протидії корупції : навч.-метод. матеріали / Т. Е. Василевська, В. О. Саламатов. – К. : НАДУ, 2011. – 72 с. – (Бібліотека державного службовця).
10. Державна політика в соціогуманітарній сфері: підручник / [авт. кол.: В.А.Скुरатівський, В.П.Трощинський, П.К.Ситник та ін.]; за заг. ред. В.А.Скुरатівського, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2010. – 284 с.
11. Державна служба в Україні: актуальні проблеми та шляхи модернізації: наук. розробка / авт. кол.: Р.А.Науменко, Л.М.Гогіна, В.Д.Бакуменко та ін. – К.: НАДУ, 2010. – 44 с.
12. Державне управління: підручник / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання, 2009. – 582 с.
13. Державне управління: підручник / А.Ф.Мельник, О.Ю.Оболенський, А.Ю. Васіна; за ред. А.Ф.Мельник. – К.: Знання, 2009. – 582 с.
14. Ділове спілкування: риторика та ораторське мистецтво в державному управлінні: навч.-метод. м-ли / уклад. : Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Ін-т. підвищ. кваліфікації керів. кадрів., С.А. Бронікова, З.Ф. Кудрявцева, І.М. Плотницька. – К. : НАДУ, 2010. – 44 с.
15. Дмитров С.О. Міжнародні стандарти запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : нав.-метод. матеріали / С. О. Дмитров, Б.О. Костенко, Т.А. Медвідь. – К.: НАДУ, 2011. – 192 с. – (Бібліотека державного службовця).
16. Доступ до інформації та електронне урядування / авт.-упоряд.: М.С.Демкова, М.В.Фігель; Центр політико-правових реформ. – К.: Факт, 2010. – 343 с.
17. Дрьомов С.В. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики : монографія / С.В.Дрьомов, Ю.Г.Кальниш, Г.О.Усатий. – К., 2011. – 92 с.
18. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с.
19. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.- ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К. НАДУ, 2011.
20. Кальниш Ю.Г. Антикорупційна діяльність у сфері публічного адміністрування : навч.-метод. матеріали / Ю. Г. Кальниш. – К. : НАДУ, 2011. – 96 с. – (Бібліотека державного службовця).
21. Теорія та практика державної служби : матеріали наук.-практ. конф., Дніпропетровськ, 11 листопада 2016 р. / за заг. ред. С. М. Серьогіна. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. – 194 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua.
4. Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua>.

5. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. - Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>.
6. Офіційний сайт Наукової бібліотеки ім. Максимовича. – Режим доступу: <http://www.lib-gw.univ.kiev.ua>.
7. Офіційний сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. – Режим доступу: <https://nazk.gov.ua>.
8. Офіційний сайт Національного агентства України з питань державної служби. – Режим доступу: <http://guds.gov.ua/govservice/control/uk/index>.
9. Офіційний сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
10. Офіційний сайт Національної парламентської бібліотеки України. – Режим доступу: <http://profy.nplu.org/lsite/fi>.